ANHOLT

.....det sted i Danmark
hvor året har de fleste solskinstimer

Indledning

Vi er bidt af Anholt. Vi har systematisk gennem årene indsamlet materiale om øen, registreret navne og lavet kort og tegninger.

En del af stoffet er at finde i dette hefte, der udgives for at imødekomme et stigende behov for en fører over Anholt.

Midtersiderne udgøres af fire kort med et detaljeret navnestof. Kortene suppleres af tilhørende tekstafsnit.

Vi takker alle, der har været behjælpelige med udarbejdelsen. En særlig tak for velvillig gennemlæsning retter vi til Anholt Borgerforening, Anholt Grundejerforening, Anholt Gods, Anholt Skole, Grenå kommune, Københavns Universitets Institut for Navneforskning samt Mads-Peter Heide-Jørgensen.

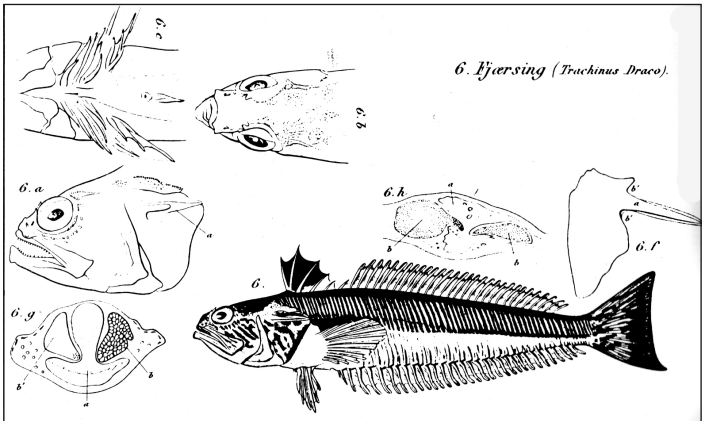

Fjæsing. Tegninger fra værket Zoologia Danica, 1897

København, påsken 1982
ISBN 87 88013 05 7

Frans Mogensen, læge
Bo Nielsen, cand. mag.
Tormod Olesen, arkitekt
Tryk og udgiver:
Holms Bogtryk/Offset, Grenå

Alle kort og tegninger er udført af Tormod Olesen hvor andet ikke angives. Kortenes kompasroser stammer fra 1345.
Bagsidens solmotiv er udført i 1657 af den engelske kaligraf Edward Cocker.
Grundlag for kortet over Havnen er udlånt af Statshavneadministrationen i Frederikshavn. Grundlag for kortet over Byen er udlånt af Grenå kommune.
Kort, udarbejdet på grundlag af materialer, hvortil Geodætisk Institut har ophavsret, er gengivet med instituttets tilladelse (A.65/82). Copyright.

Enebærbevoksning vest for flyvepladsen (Mads Olesen, 1976)

Anholts flora

De to geologisk skarpt adskilte dele af øen har påvirket plantelivet. Den bedre morænejordbund på vestdelen har betinget skov, eng og tidligere også jordbrug, mens sandørkenen på østdelen har begrænset floraens udfoldelsesmuligheder.

Oprindelig var Anholt dækket af skov, men fra midten af 1500-tallet blev der hugget hårdt ind på træerne til brug for tjærekogning og det da oprettede fyrblus. Sandflugten tog fart, og kun de mest modstandsdygtige træsorter som enebær og bjergfyr har klaret sig i det golde landskab. Visse steder i Ørkenen har sandflugten samlet sig om gråris (krybende pil), og de bevoksede småhøje, der herved er dannet, kaldes lokalt for »palmerne». Småplanter som revling, sandstar, sandskæg og vild timian dominerer, og hvor grundvandet står højt kan der findes klokkelyng, pors og gøgeurt samt de kødædende planter soldug og vibefedt. For hundrede år siden opdagede digteren og botanikeren J. P. Jacobsen blandt alle syv ulvefodsarter den sjældne og fredede bjergulvefod, hvis eneste voksested i landet var Anholt.

I slutningen af forrige århundrede påbegyndtes af hensyn til sandflugten under Hedeselskabets hjælp anlæggelsen af flere plantager, først Wilhelminelyst på øens vestside 1890, senere Hermansgave og Nordøstplantagen.

Vegetationen er overalt meget sårbar og vokser kun langsomt på grund af de fattige jordbundsforhold. Mange af planterne giver næring til specielle insekter, der således trues, hvis bevoksningen plukkes.

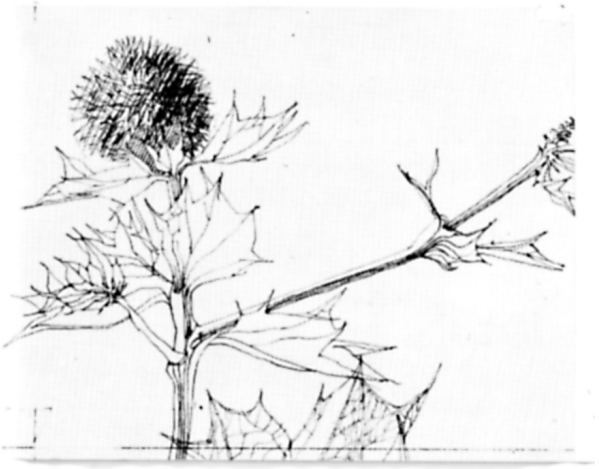

Anholts fauna

Ligesom plantelivet er også dyrelivet på godt og ondt præget af øens isolation. Visse arter som ræv og hugorm mangler helt, mens sæler, forskellige trækfugle og sommerfugle har fundet et stadig mere truet fristed.

Mågearter findes i stort tal, bl.a. sildemågen der her har sin største danske forekomst. Også edderfugl, markpiber, skovsneppe, dobbeltbekkasin og fiskehejre forekommer, men en del holder til på Flakket som er fredet og lukket område. Alle steder gælder det at tage hensyn, især under ruge- og yngletiden.

Insektlivet er begrænset til 1/3 af alle danske arter, men trives godt da de vilde planter ikke udsættes for sprøjtegifte.

Foruden rovfluer forekommer mange dag- og natsommerfugle, herunder de sjældne Ephestria mistralella og Cara drina selini.

Sælerne var tidligere en vigtig næringsvej for anholterne, men sælbestanden har klaret sig, indtil nærgående turister og muligvis også forureningen begyndte at true bestanden. Der er nu højst 1000 spættede sæler tilbage i det sydlige Kattegat, og et af de få ynglesteder for dem er Anholt, hvor der på gunstige tider af året kan tælles op til 300. Desuden kan enkelte gråsæler iagttages.

Måger, gengivet i samme målestoksforhold. De viste 5 arter er alle observeret på Anholt.

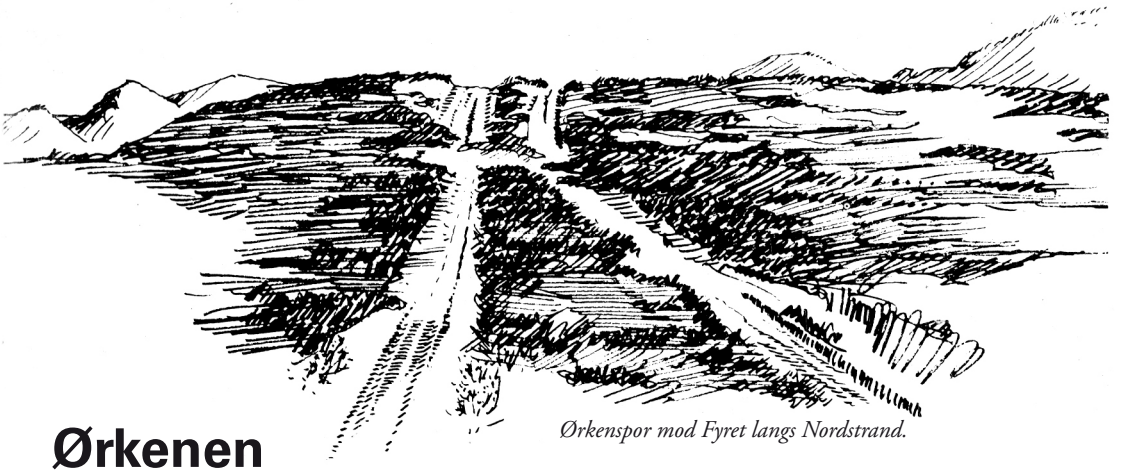

Ørkenspor mod Fyret langs Nordstrand.

Ørkenen

Ørkenen er det store lavlandede område øst for den nord-syd-gående linie fra Flakket, over Byen til Sønderstrand.

Den består dels af aflejringer fra istiden, dels hævet havoverflade og rummer desuden mange høje foruden det store indsandeområde Indien.

Mange steder i Ørkenen ses de gamle strandvolde, der ligner stenrevler. Sandflugten har her slebet stenene, så de har fået en glinsende overflade med facetter. Især i den sydlige del af Ørkenen langs Pakhusbugten står grundvandet højt, så vegetationen ændrer sig; enkelte steder er der moser med bl.a. pors. Både her og i de mere sandede områder tilrådes forsigtig færdsel, både af hensyn til planter og til fugle, der har deres reder i kolonier.

Turen gennem Ørkenen fra byen til Fyret tager 2-3 timer.

Motorkørsel, såvel langs stranden som i Ørkenen er forbudt.

Ørkenen blev fredet allerede i 1939 og er på mange mådet et enestående naturområde i Danmark. Den begyndende tilgroning forhindres derfor nu gennem rydning af bjergfyrbevoksninger.

Navne i Ørkenen:
Jon Nilens Bak. Når havet frøs til omkring Anholt og fiskerbådene ikke kunne gå ud måtte der fiskes gennem et hul boret i isen. Fiskerne kendte et godt fiskested der hvor Jon Nilens Bak dækkede Byens Bakke. Fiskedybden der var 11 favne.

Ostebak lignede før delvis tilvoksning en knapost. Var i slutningen af sidste århundrede fyrbakke. Et lille lampefyr viste vej gennem Rønneløbet i Nordvest Revet.

Pikkerhusknold af picket=vagtpost (fra englændertiden).

Sællehøje. De golde sandbanker langs Pakhusbugten. Deres udseende har været skiftende med sandflugten indtil de blev beplantet med marehalm. Sælle=sigte gennem sold hentyder måske til deres lagdelte opbygning i blæsten. Flere sællehøje er navngivne således Skibets, Jammerbak, Hjallerbak, Fyrets, Jan Pitters og Første Sællehøj. Bør ikke forveksles med Sælhøje længere inde i landet.

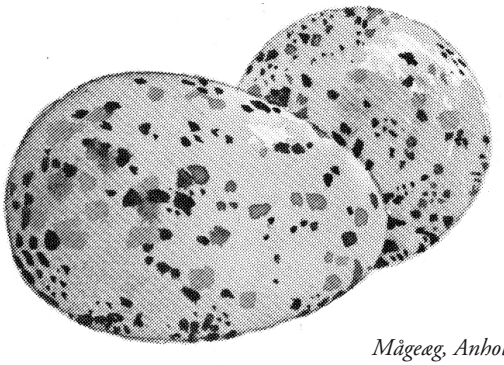

Mågeæg, Anholts Ørken.

Geologi

Anholt var under istiden for 30.000 år siden dækket af is, der påvirket af de forskellige tilbagetrækninger og nye fremstød i slutningen af istiden for omkring 13.000 år siden skabte de høje morænebakker på øens vestdel.

De voldsomme havstrømme, der opstod ved isens smeltning, skar sig ind i øen og aflejrede det materiale øst for Byens bakker, der nu kaldes Ørkenen. Samtidig foregår der stadig en landhævning, som har afskåret en tidligere havbugt på vestsiden, hvorved Kæret og engene i Vesterlandet er blevet dannet.

Andre dele af kysten ændrer sig også, især nord for havnen, hvis bygning påvirkede strømforholdene, så Flakket er blevet stærkt forøget.

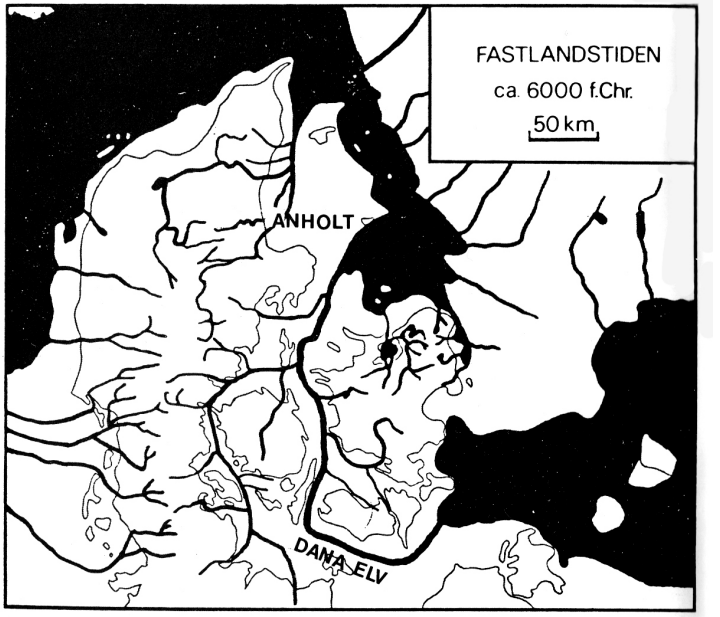

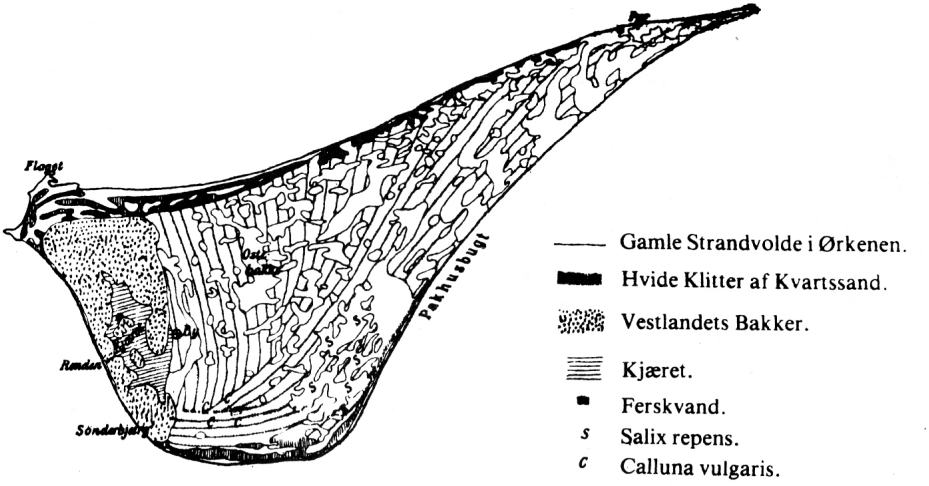

Kort over Anholt. Efter Danmarks geologiske Undersøgelser

Carl Rasmussen: Nordvestpy nten af Anho/1 , 1895

Fund af mange forarbejdede flintestykker i Ørkenen viser, at Anholt har været beboet i stenalderen. Der er fundet både fint bearbejdet værktøj og flække-affald, der stadig kan samles op på ørkenvandringer, især syd for flyvepladsen. De bedste eksemplarer findes nu på Nationalmuseet og Djursland Folkemuseum. Efter stenalderen har øen en overgang formodentlig været ubeboet, for først fra middelalderen kendes igen sagn og fund herfra. Forskellige teorier om den mørke anholterrace som sidste rest af urbefolkningen holder derfor ikke stik, og typen kan snarere henføres til blanding med f.eks. strandede søfolk.

Geografernes såkaldte vindvirkeresultant er demonstreret gennem Anholts form. Modellen er opstillet ud fra beregninger af vindens retningsbestemmende indflydelse, således at de enkelte retningsbestemte størrelser er adderet geometrisk. De viser derved, at vindsiden af den fritliggende ø efterhånden vil nærme sig en retning vinkelret på vindvirkeresultanten, mens det nedbrudte materiale på læsiden aflejres og danner et strandforland med længdeakse parallel med vind virkeresultanten.

(Efter Axel Schou: Det marine forland, 1945)

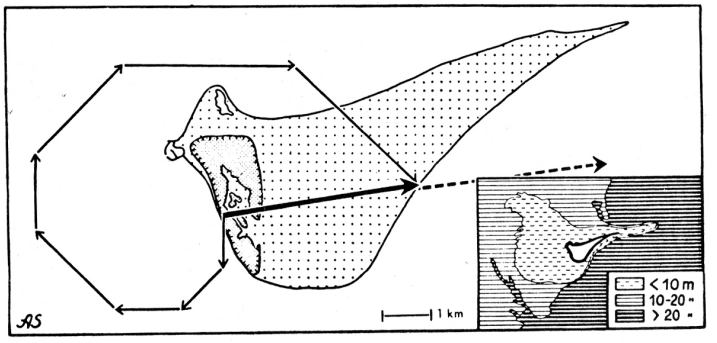

Vindvirkereultant beregnet for Anholt fyr.

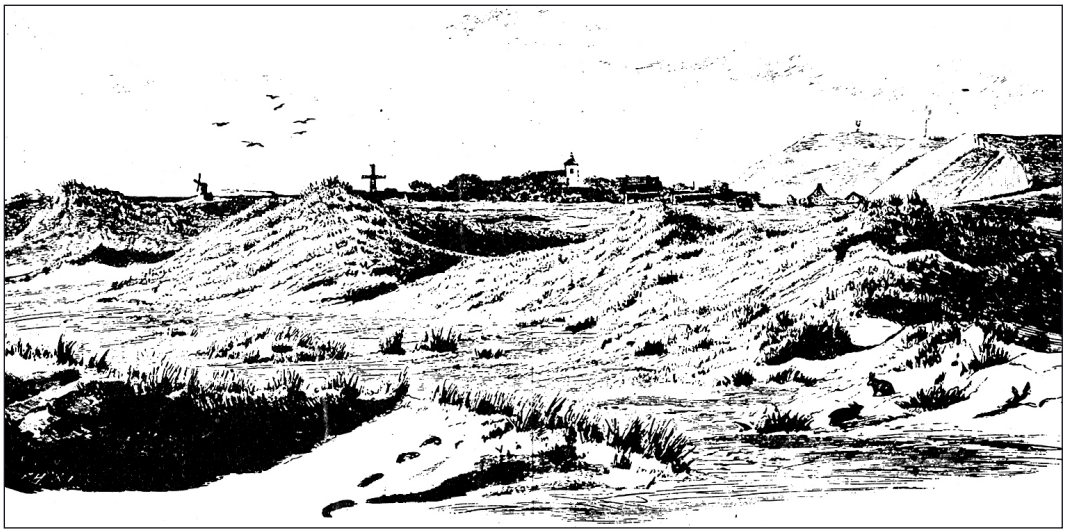

A.Riis Carstensen:
Anholt By set mod syd, 1886.

Anholts historie

Efter stenalderens flintefund nævnes Anholt første gang i Danmarkshistorien i Valdemars jordebog 1231 som Anund. Her siges det, at kongen havde en ejendom, formodentlig på Sønderbjerg.

1441 overtog Otto Nielsen Rosenkrands øen som lensgods, men i 1668 solgtes den videre til fyrinspektør Peder Jensen Grove, hvis enke senere giftede sig med amtsforvalter Hans Rostgaard. Da hans barnebarn ægtede major Frederik von der Maase 1720 opstod det nuværende slægtsnavn for godsejetne.

Anholt hørte under Halland. Da danskerne ved fredsslutningerne i 1600-tal let mistede Halland, skal Anholt have været skjult under et ølkrus.

Flere vrag med kanoner er fisket op rundt om Anholt fra disse og tidligere krigsår, og de repræsenterer nu noget af det bedste i Tøjhusmuseet fra den tid, benævnt som det første, andet og tredie Anholtfund.

I 1700-tallet hærgede svenske sørøvere under de såkaldte kaperkrige.

1809 besattes øen af englænderne, som under Napoleonskrigene ville holde fyret tændt for deres skibe. Omkring fyret anlagdes en lille fæstning under navnet Fort York, mens 400 marinere blev stationeret under guvernør Maurice.

Premierløjtnant J. C. de Falsen der ledede de danske tilbageerobringsforsøg i 1810 og 1811. (Frit efter stik i A.Thorsøe: Den danske Stats politiske historie I, 1873).

Flere tilbageerobringsforsøg blev gjort, men heller ikke landgangen 1811 ledet af premierløjtnant de Falsen lykkedes, fordi planerne var røbet gennem spionage. 600 blev taget til fange af de samlede angrebsstyrker på 660 mand, og først tre år senere blev øen tilbageerobret efter en tid, hvor den lokale befolkning dog var kommet godt ud af det med besættelsesmagten.

Som resten af landet var også Anholt under 2.verdenskrig besat af tyskerne, der hovedsageligt holdt til ved fyret. Flere skibsforlis skete under krigen, det første i 1940, da færgen ANØ sank efter en minesprængning. I krigens sidste dage menes endvidere en flygtende tysk u-båd at være sunket ved øen med ædelmetaller, og i juni 1945 eksploderede fiskerbåden Jutlandia med seks anholtere.

Den kolde efterkrigstid resulterede 1956 i opførelsen af en radarstation, der observerer bevægelserne i Kattegat.

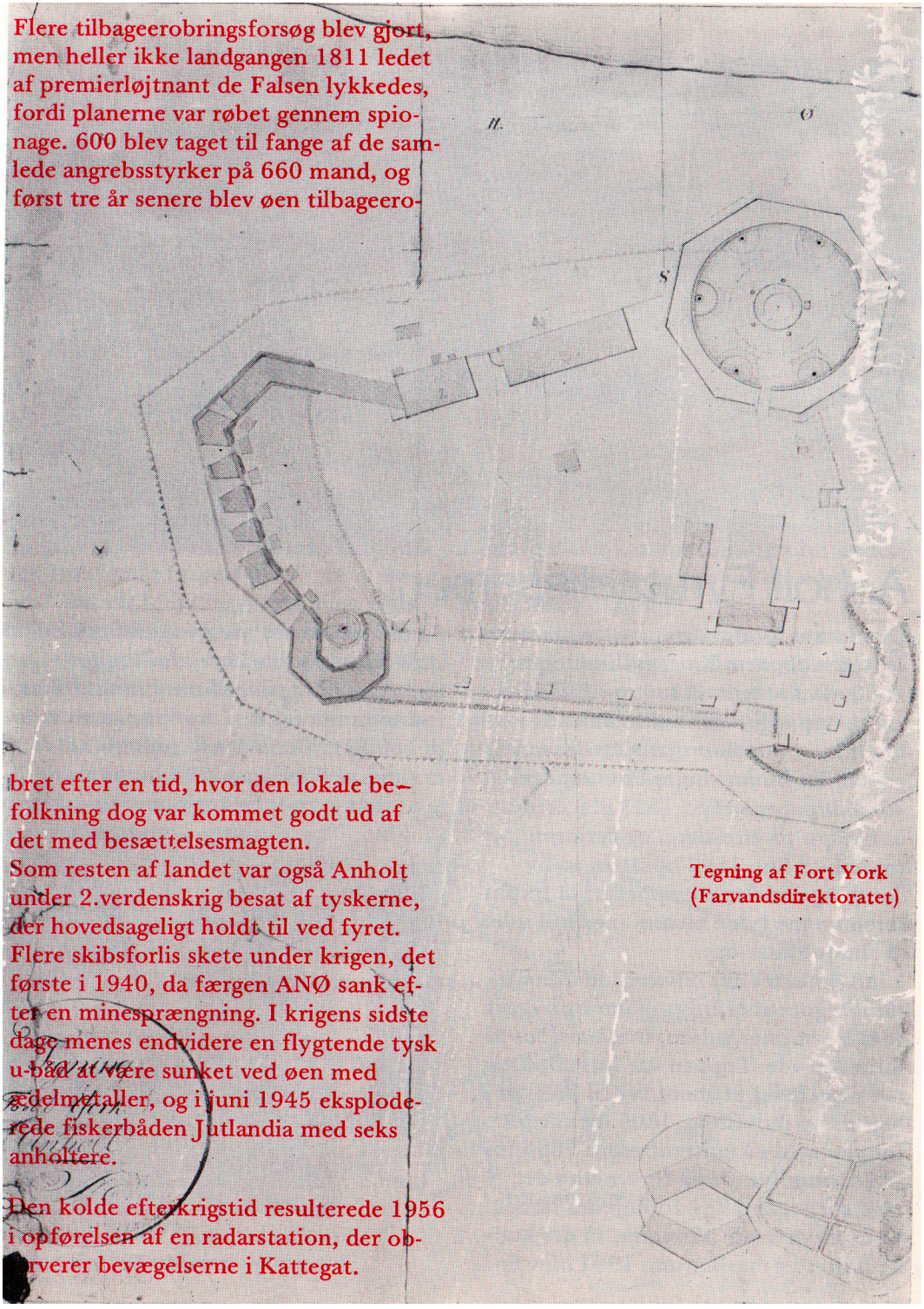

Tegning af Fort York
(Farvandsdirektoratet)

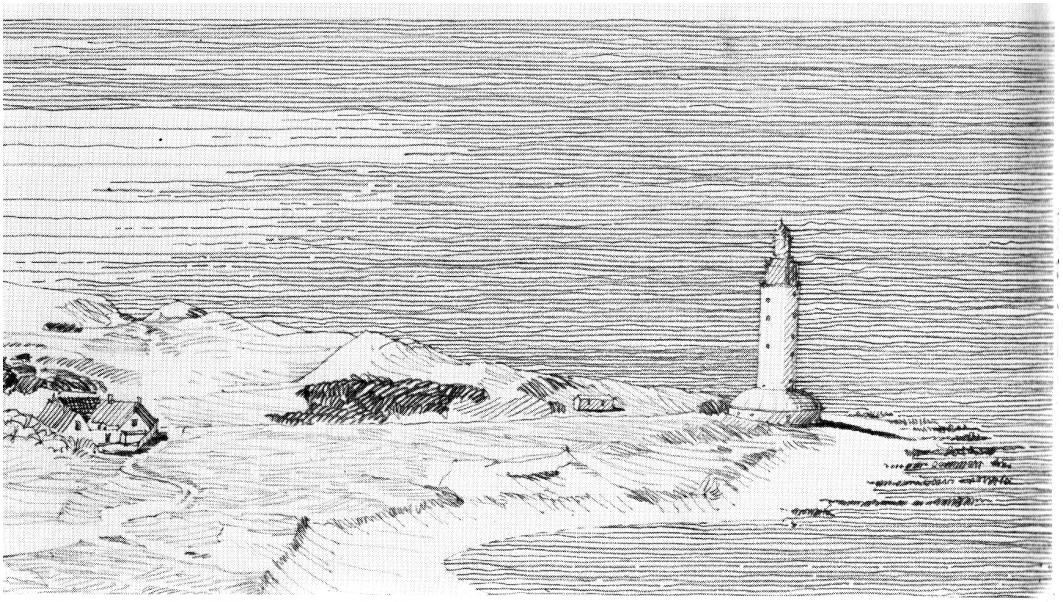

Anholt Fyretablissement

Den første foranstaltning til at sikre sejlruten gennem Kattegat foretoges 1560, da Frederik 2. lod opstille en så kaldt fyrpande der holdtes tændt med brænde.

Snart forbedredes anlægget, så det kunne drejes efter vinden, - såkaldt papegøjefyr. 1623 placeredes et træspir på en bakke, og fyringen overgik til kul. 1692 opsattes en ny dansk opfindelse, et vippefyr, så fyrpasseren kunne fylde blusset med kul uden at skulle klatre op.

1788 opførtes det nuværende murede tårn, tegnet af H. E. Peymann og bygget af murermester Jansen, hvis navn ses på tårnets plade. Toppen var først flad, og her placeredes et åbent fyr til kul, der hejstes op indvendig. 1805 dækkedes toppen med en lanterne, der i 1836 blev til et lampefyr. 1842 forsynedes det med spejle, og 1881 forhøjedes tårnet til de nuværende 42 meter, så der kunne indrettes maskinrum. 1964 blev fyret automatiseret, hvorved fast mandskab på fyrgården blev overflødig.

Kassemattilbygningen rundt om tårnets fod stammer fra den engelske besættelse 1809-14. De andre fæstningsværker er siden nedrevet, men de bevarede dele af anlægget er fredet.

Peymanns tegning 1785 til venstre. Blytmanns tegning fra 1902 til højre.

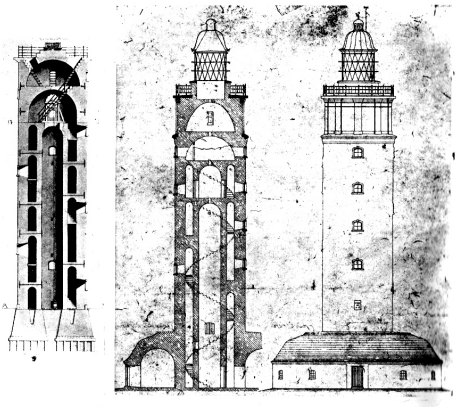

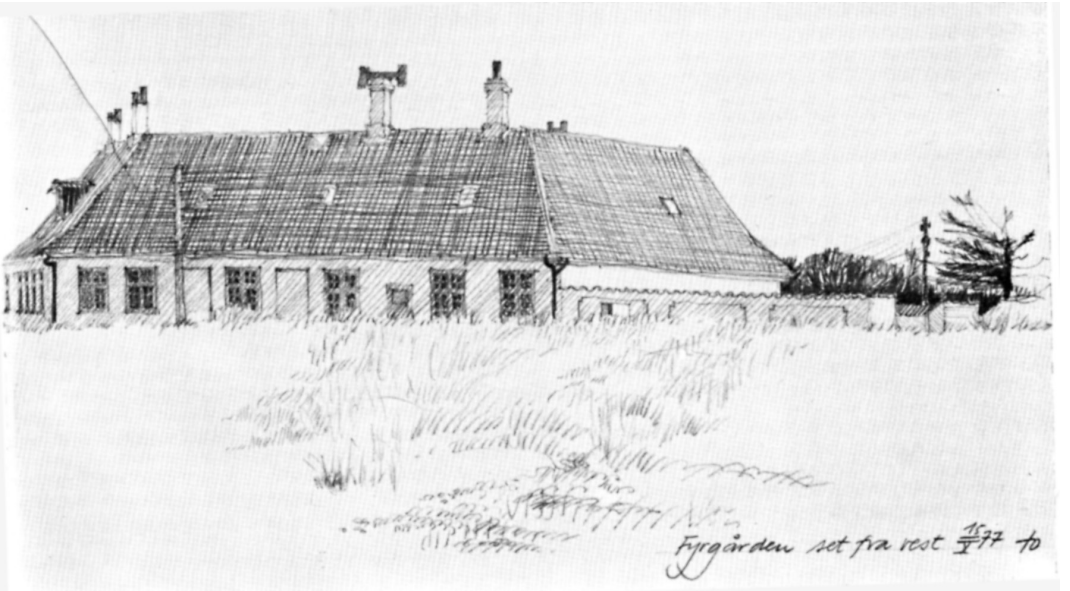

Fyrgården fra 1826 er ligesom fyret fredet. Det første fyrpasserhus fra 1708 var i bindingsværk, men efter brand, sandflugt og underminering af havet byggedes et nyt muret hus 1800, som efterhånden udvidedes til den nuværende trapezform, der holder sandet ude. Indtil 1964 benyttedes fyrgården til fyrets personale, som dog ikke længere var nødvendigt efter fyrets automatisering.

Fyrskibet der kan ses i kikkert for enden af Østerrevet er et af de sidste bemandede i landet.

Totten er den yderste ende af øen øst for fyret. Landtangen, der ændrer sig hvert år, fortsætter i Østerrevet, hvor bølgerne skyller mod hinanden og adskillige vrag står på grunden.

Adgang til selve Totten er forbudt hele året.

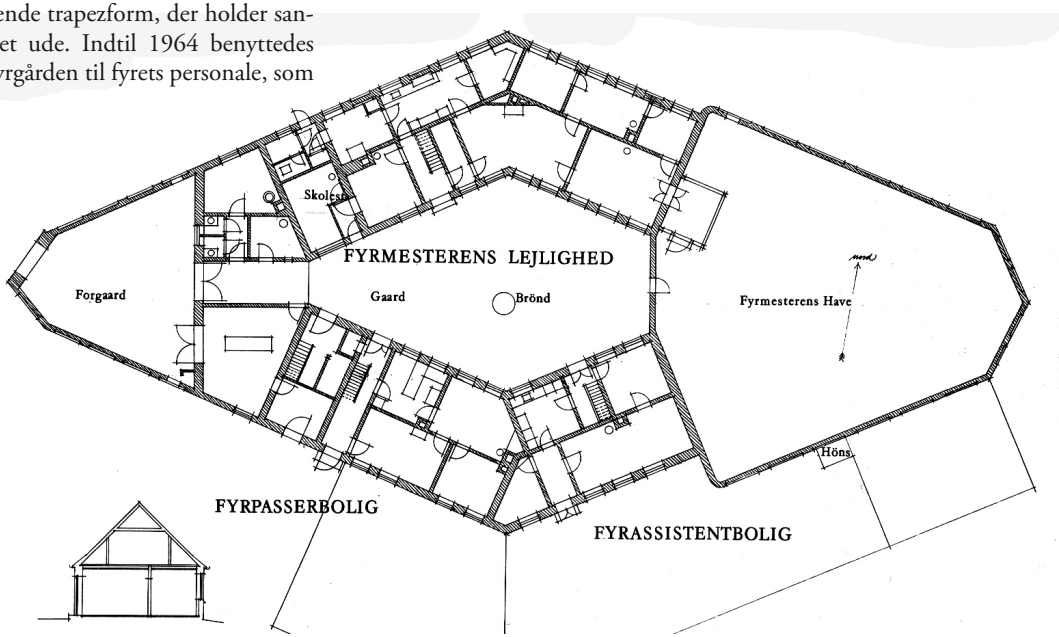

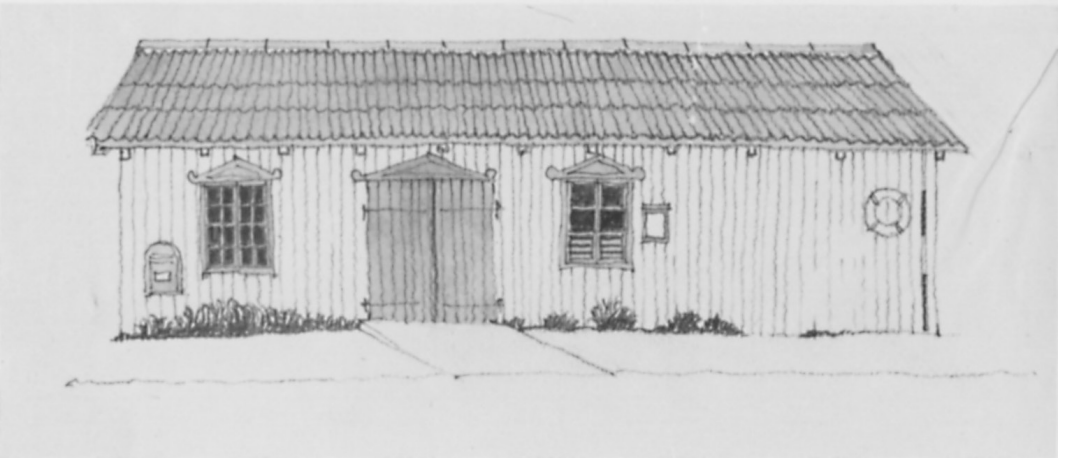

Anholt havn

Efter mange års politiske forhandlinger og tre års byggeri 1899-1902 fik Anholt en fiskerihavn, der fungerer som tilflugtshavn for Kattegatfiskerne, som hjemhavn for nogle få lokale kuttere, og som trafikhavn for færgesejladsen til Grenå.

Ingeniørfirmaet Hoffmann fik entreprisen på ca. 1 million kroner, og havnen anlagdes, så mundingen kom til at ligge parallelt med strømmen, hvorved sandaflejring i indløbet modvirkedes mest muligt.

Sten til molen hentedes fra Sverige, mens ral til udfyldning blev kørt på tipvognsbane fra Pakhusbugten på den modsatte side af øen. Enkelte rester af skinnelegemet kan stadig ses på havne arealet.

Allerede under selve havnebyggeriet blev der opført boliger, og til færgeselskab, toldvæsen, fiskerierhvervet m.v. er der efterhånden også lavet forskellige huse.

Campingplads ved Nordstrandvejen mellem havnen og Flakket med moderne faciliteter. Campering overalt på øen uden for pladsens afmærkede område er forbudt.

Redningshuset er fra 1919 men bruges ligesom et tilsvarende hus ved byen nu ikke længere, idet en motorredningsbåd permanent er anbragt ved en af molerne. Den første redningsstation på Anholt oprettedes 1878 ved fyret, men ligesom redningshuset i byen er den senere blevet nedlagt. Redningsmandskabet har i årenes løb skaffet mange naturalier og kontanter til øen gennem bjergninger, og flere spændende beretninger foreligger om dramatiske redningsaktioner. Af totalforlis har der alene været over 200 inden for de sidste 200 år.

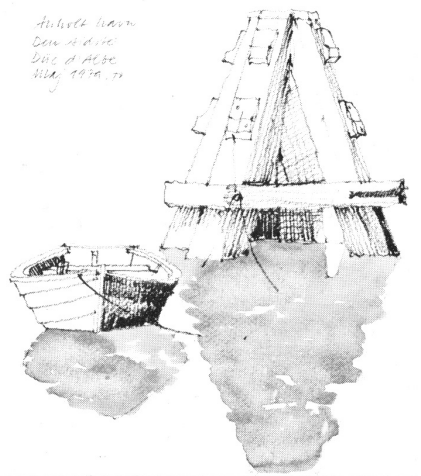

Til højre: Skitse af et anholterhus fra et håndskrift af Borries 1892.

Anholt by

Bortset fra havnen er Anholt By øens eneste samlingspunkt for helårsbeboelse og dermed også for sociale og kulturelle aktiviteter. Mange gamle huse i bindingsværk, der ofte består af strandingsgods, kan ses i de små gader, og flere af husene er gennem tiderne blevet forlængede efterhånden som nye generationer er kommet til familierne. De vigtigste bygninger og monumenter vidner om begivenheder i øens historie.

Blæsenborg på bakken vest for englændermonumentet, opført til indkvartering for de arbejdere der byggede havnen, derpå anvendt som telegrafstation, indtil denne flyttedes til havnen 1929.

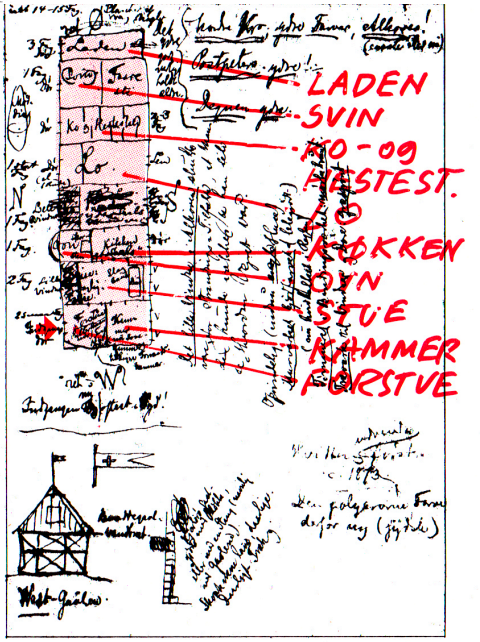

Til højre: Skitse af et anholterhus fra et håndskrift af Borries 1892.

Anholt by syd for Hotel Peder Paars (nu Brugsen) omkring 1915.

... mere om byen

Brugsen, bygget 1904 som hotel og opkaldt efter Ludvig Holbergs roman »Peder Paars«, hvis hovedperson strandede på Anholt. Huset er siden udvidet.

Forsamlingshuset, Christiansens Minde, fra 1910 er bygget for midler, som fyrmesteren tjente ved bjergning af kobber fra et vrag. Huset anvendes idag til møder, fester, lejrskoleindkvartering m.v.

Kammerherregården, øens »herregård«, men nu ikke længere beboet hele året. Bygningen er i sin bestående form fra 1852, men dele af hovedbygningen og udhuset foran kirken (nu »Rullestuen«) samt et tidligere pakhus for strandingsgods er betydeligt ældre.

Lægeboligen i byens nordende ved vejudfletningen mellem Nordstrandvej og Gennem Landet. Huset er fra 1929 og erstattede et tidligere, der endnu ligger ved Bollen. Ansættelse af en fast læge vedtoges i midten af forrige århundrede, men har ofte senere givet problemer.

Præstegården vest for Forsamlingshuset er opført 1910, syd herfor ligger det 2 gamle sprøjtehuse, oprindeligt skole.

De første præster på øen omtales omkring 1550. Flere af dem har beskrevet øen.

Skolen nord for Forsamlingshuset er fra 1917 og udvidet 1956. To trætavler fra den gamle skole fra 1843 er sat op i gangen. På 1. sal er der indrettet bibliotek. Undervisningsvæsenet sorterede indtil 1942 under præsten, mens der nu er ansat flere lærere.

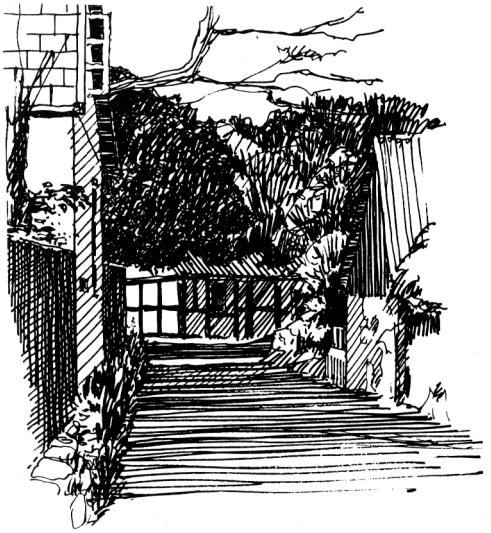

Anholt kirke

Kirken er fra 1819 efter at den forrige var blevet ødelagt under englænderbesættelsen. Fundamentrester tyder på en endnu ældre kirke herunder. Den romanske døbefond er fra Halland, der tidligere var Anholts kirkelige tilhørssted. Altertavlen er malet af Carl Rasmussen 1889 og viser Jesus som går på vandet, mens en tidligere altertavle fra 1600-tallet med Nadveren nu hænger på nordvæggen. Klokkerne ved altret, der er en gave fra øens ejer 1716, skulle støbes om 1909, men da de skulle sejles til fastlandet, syntes postskipperen at det var synd og vendte tilbage til øen med dem.

Kirkegården har enkelte ældre gravsten bl.a. for de to piger, der druknede ved Vesterstrand.

Den ny kirkegård blev anlagt 1904 med et lille kapel. Her hviler alle de nyere generationer af anholterslægterne, og bl.a. også fem alliierede flyvere, der faldt ned ved øen under 2. verdenskrig på vej mod bombetogter i Tyskland.

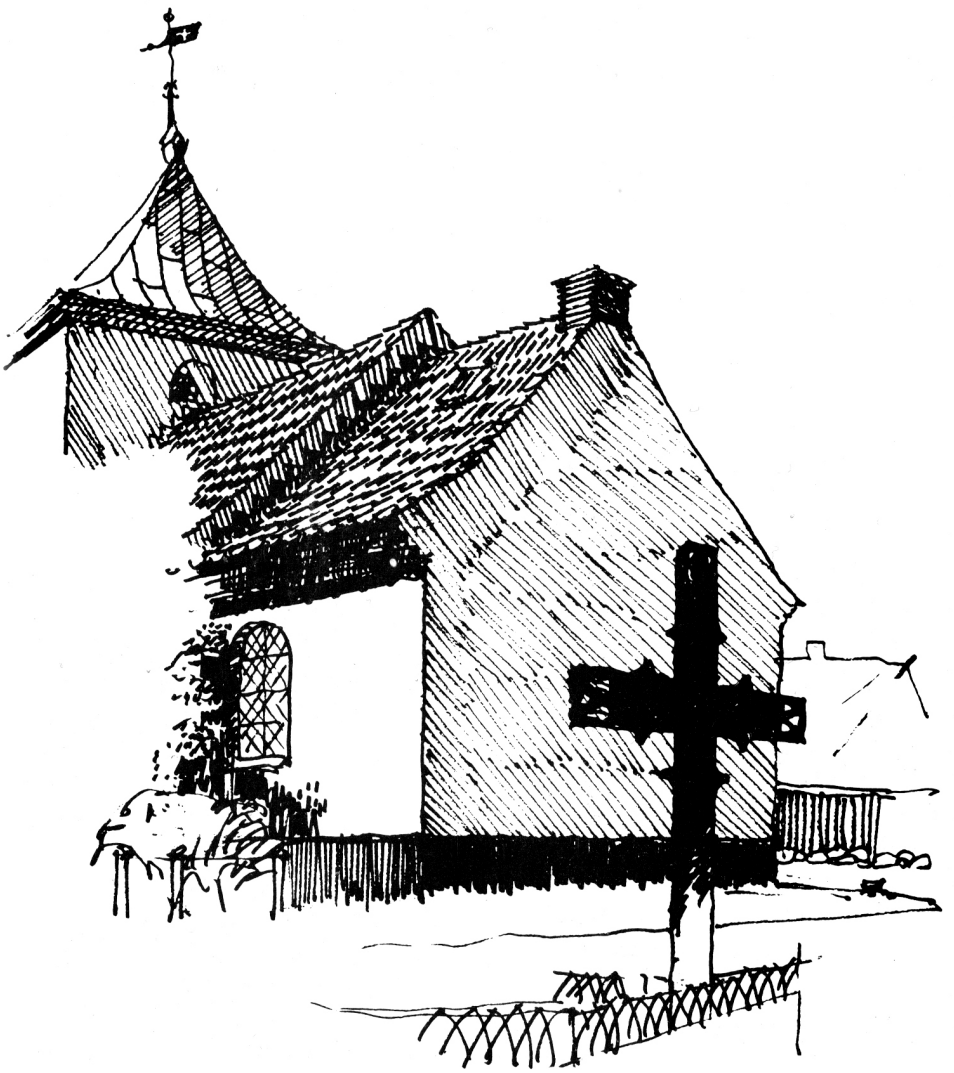

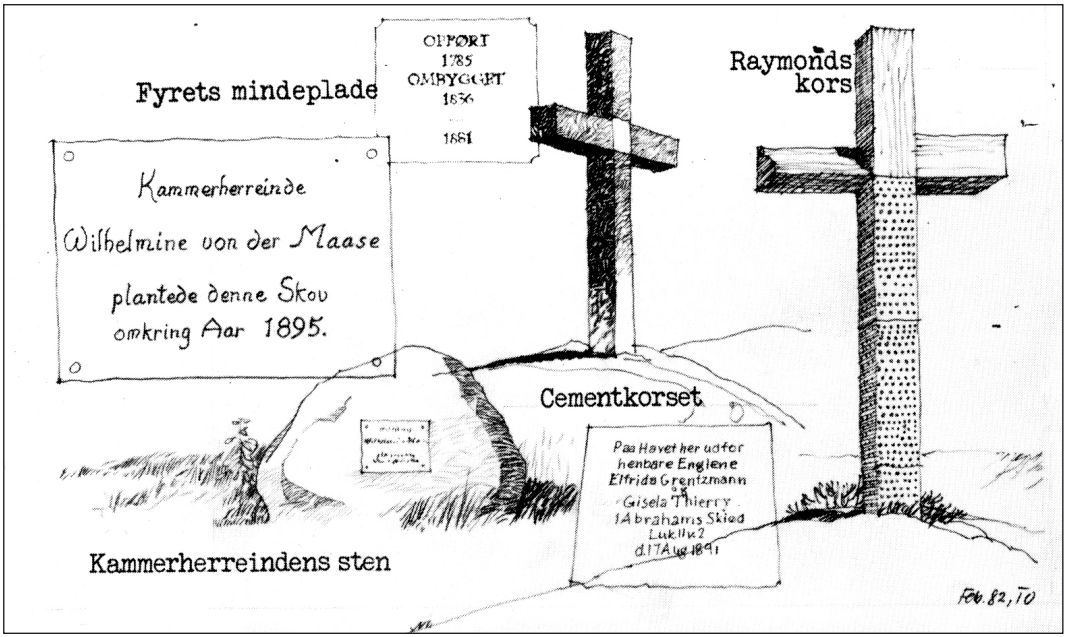

Anholts mindesmærker

Ankeret på Nordstrandvejen ved nedkørslen til Flakket er fisket op fra et af de mange vrag og sat til minde om de hundreder af forlis ved øen.

Cementkorset på Vesterklit ud til stranden er sat til minde om lægen August Thierrys datter og hendes veninde, der begge druknede under badning 1891.

Jutlandia mindestenen, i et lille anlæg ved Sønderstrandvejen mellem byen og stranden, er rejst efter en mineeksplosion, der i juni 1945 dræbte seks anholtere på deres fiskerbåd, da de ville bugsere en bornholmsk kollega med motorskade.

Raymonds Kors på Kistehøj ved Sønderstrand er opført af tømmer fra havnebyggeriet ved århundredskiftet og rejst af dr. Thierry til minde om hans søn, der frelstes fra druknedøden.

Wilhelminelyst, den først anlagte plantage, blev påbegyndt 1890 under Hedeselskabet og opkaldt efter godsejerinden, der tog initiativ til beplantningen og fik sat en mindesten herfor i vejgaflen mellem Vesterstrandvej og Karrisholmsvej vest for Stisholm.

Englændermonumentet er rejst 1905 af materialer opfisket i havet rundt om øen. Det markerer det mislykkede tilbageerobringsforsøg, som danskerne udførte 1811, efter at englænderne under napoleonskrigene havde besat Anholt for at holde fyret tændt for deres transportskibe. Mange danskere dræbtes eller blev taget til fange, og først 1814 blev øen tilbageleveret, men anholterne kom godt ud af det med besættelsesmagten og fik kulturelle og sproglige påvirkninger herfra.

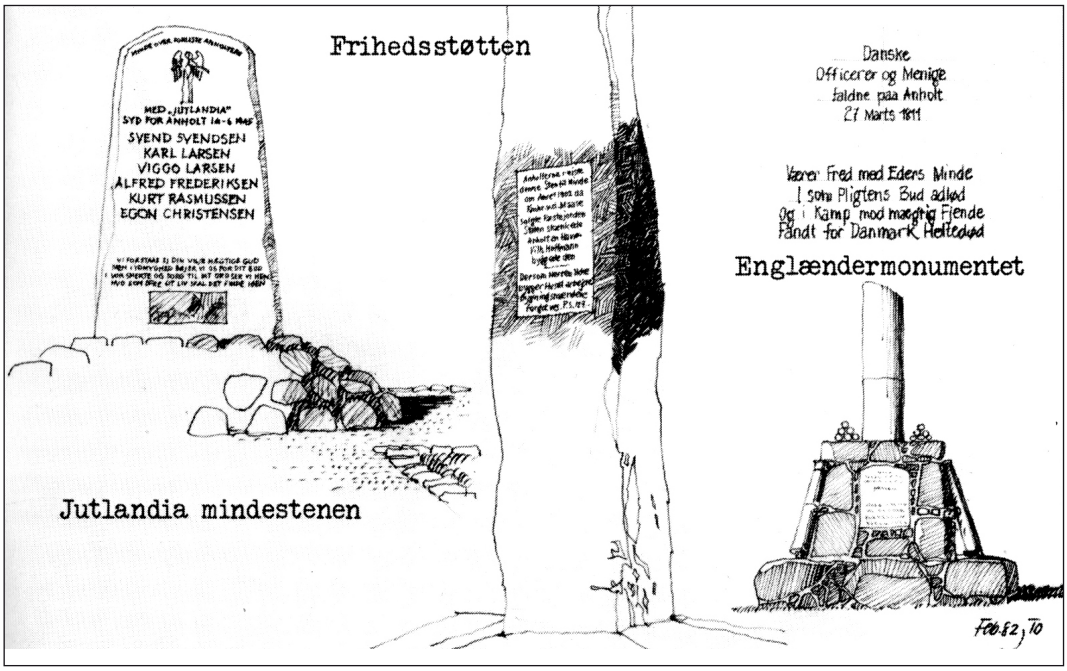

Frihedsstøtten ved det lille anlæg mellem præstegården og forsamlingshuset er rejst 1902 og er en af de svenske sten der blev sejlet til øen i forbindelse med havnens moleopførelser. Stenen er et dobbelt symbol, dels for havnen der gav bedre muligheder for færgesejlads og fiskeri, dels for anholternes overtagelse af godsets fæstejorde.

Fyrets mindeplade bærer årstallene 1785, 1836 og 1881 til markering af henholdsvis det murede tårns opførelse, ombygningen fra kul- til lampefyr, og endelig forhøjelsen til roterende mekanik.

Skolens tre trætavler, der hænger inden for hoveddøren angiver årstallene for den første skole ved præstegården 1843, genopførelsen 1869 med tilføjelsen om nybygning 1917, samt tilbygningerne 1956.

Døberkilden på Sønderbjerg, vest for sommerhuset Solholt, er en af flere helligkilder som de første kristne på øen siges at være blevet døbt i.

Teksten på den ene sten foran Rullestuen.

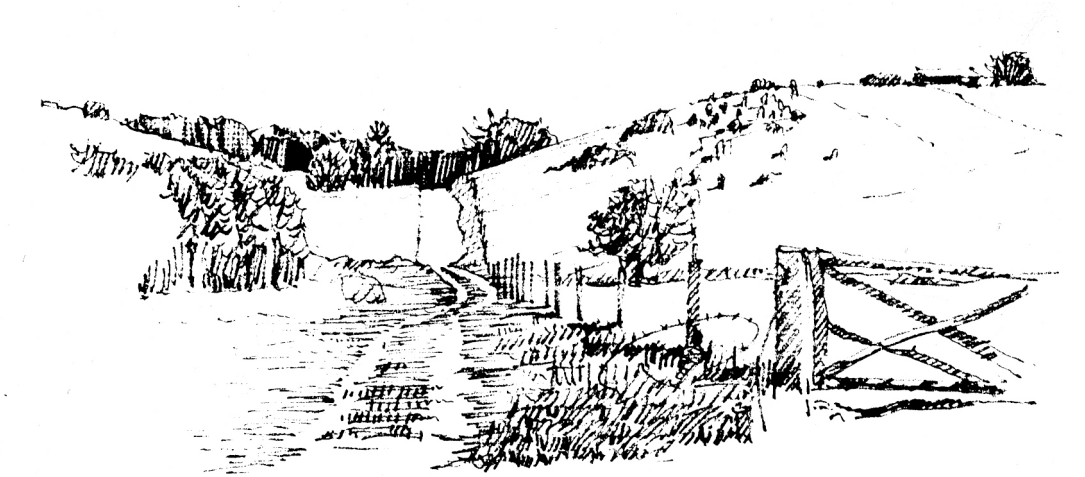

Vestlige Anholt

domineres af højlandet, hvor de højeste bakker er Nordbjerg og Sønderbjerg. Mod vest langs kysten er disse to bakker forbundet af et smallere langstrakt bakkedrag bestående af Søndre Sandflugt, Vesterklit, Dræthøj, Nordre Sandflugt og Howt Twarwarp. Mod øst ind mod Ørkenen sluttes ringen af højdedrag med Byens Bakke, Bollen og Kirkebjerg, bortset fra et åbent stykke mellem Persende og Kringhøj. Anholt by ligger ved foden af dette østlige bakkedrag, som yder læ mod den fremherskende vestenvind.

Højlandet skråner stejlt mod de omgivende strande Vesterstrand og Sønderstrand og mod de flade forlande Ørkenen mod øst og Flakket mod nord.

Inden for bakkeringen findes et stort engområde som før 1860'erne var indsø med småøer, nu Stisholm, Karisholm og Lutholme. Det var på skrænterne af disse bakker ind mod 'Kæret' og på holmene, at anholterne drev landbrug.

På den vestlige del af øen foregår al samfærdsel. Her findes de to asfalterede veje mellem havnen og byen, den flade Nordstrandvej og den snoede og bakkede Gennem Landet. Grusvejen fra byen mod flyvepladsen hedder Østervej og grusvejen mod syd fra byen Sønderstrandvej. Fuglevej og Kistehøjvej går gennem sommerhusområder henholdsvis nord og syd for byen. Desuden findes flere højtliggende stier med vid udsigt over ørken og hav.

Antallet af stednavne er påfaldende stort på Anholt. Sammenlægningen af landbrugsjorden er først sket sent på øen, hvor de ældste stadig husker navne på de små spredte agre og på høje som tjente som sømærke. Enkelte sted navne skal kort omtales:

Avlskiftet af abild=æble. Tilgroet vandhul som udgør en sidste rest af Kæret. Anvendt som fælles vanding. Flere skatte skal være nedsænket her, dels af strandede dels af øboerne selv når de blev hjemsøgt af sørøvere.

Dværghøj (Dwarrehew) var hovedsæde for de anholtske dværge. Af frygt for disse blev toppen af denne høj ikke pløjet. Så brækkede trækdyrene nemlig benene.

Kringhøjene og Kistehøjene var samlingssted for dværgene, som dansede omkring de første og smækkede med kistelåget ved de sidste, når de beså deres skatte og herligheder. Herfra har man set en dværgbrudeskare bevæge sig mod Dværgkrukkerne.

Klagedal (Klaaw Daal) hvor kvinder og børn i følge sagnet gemte sig når der kom sørøvere og mændene var på havet.

Præstegården med den gamle skole og kirken til venstre, pæstens udhus til højre, 1920.

Digtning

Skønlitteraturen om Anholt er omfattende, øens størrelse taget i betragtning, men måske netop fremkaldt af dens fantasiskabende afsondrethed.

Ældst er Ludvig Holbergs komiske vers fortælling Peder Paars (1720), hvis hovedperson strander på Anholt, hvor han får indblik i de utidssvarende forhold.

Latterliggørelsen af øens autoriteter førte til, at ejeren Frederik Rostgaard klagede over bogen til kongen, der dog morede sig og frifandt Holberg.

Grundtvig og Drachmann er begge blevet inspireret af englændertiden til henholdsvis et digt og en novelle. Desuden har børnebogsforfatteren Cai Schaffalitzky de Muckadell skrevet en roman, Stormen på Anholt, om disse begivenheder.

J. P. Jacobsen og Harald Kidde har hver lavet en novelle fra øen, den sidstnævnte desuden hovedværket Helten (1912) om den ensomme skolelærer, der her finder sin plads i tilværelsen.

Af nyere værker bør foruden Ole Juuls Det tossede Paradis og Nis Boesdals digte Gennem Landet nævnes. Vagn Lundbyes romantrilogi, hvor Anholt benyttes miljødebatten og som eksempel på det nære samfunds positive muligheder. Se desuden listen om faglitteratur side 27.

Skønlitterære værker:
Nis Boesdal: Gennem Landet (1979)
Holger Drachmann: Toget mod Anholt i: Paa Sømands Tro og Love (1876)
N. F. S. Grundtvig: Anholt-Toget (digt, 1811)
Hans Hjorth: Sandholm (1980)
Ludvig Holberg: Peder Paars (1720)
J. P. Jacobsen: Wiebe Peters (novelle, 1872)
Ole Juul: Det tossede Paradis (1953)
Harald Kidde: Helten (1912)
Harald Kidde: Mødet Nytaarsnat (novelle, 1912)
Lorents Larson: Strandet på Anholt (1960)
Vagn Lundbye: Hvalfisken (1980)
Vagn Lundbye: Tilbage til Anholt (1978)
Cai Schaffalitzky de Muckadell: Stormen på Anholt (1951)
Knud Lyhne Rahbek: Schwerenoth Gotsblitz Vivicus von Vandela (1799)

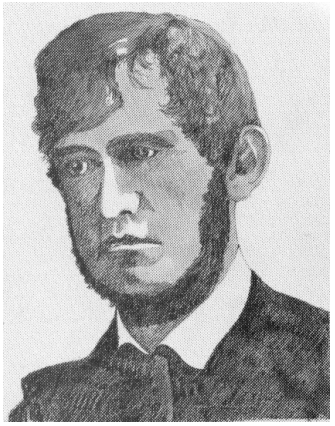

Harald Kidde (efter foto).

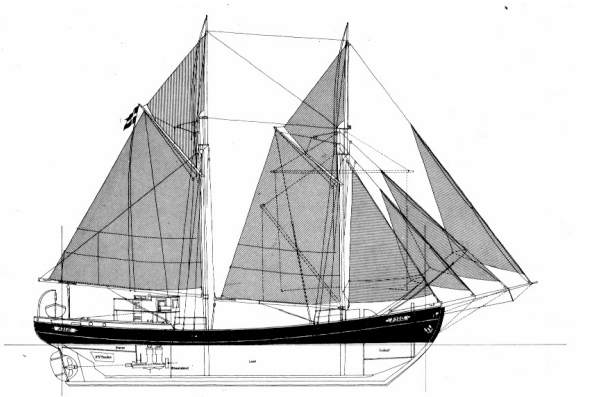

Til venstre et tidsskema over Anholts færger gennem tiderne. Herover M/S ANØ der blev indsat på fragtrute til Anholt i 1943. Skibet findes i model i Anholt kirke.

Anholts færger

Færgesejladsen blev etableret af staten 1815, først fra Helsingør til fyret og fyrskibet, fra midten af forrige århundrede overtaget af anholtere, der udvidede turen til Grenå. Indtil havnen blev anlagt ankrede postbåden op i Pakhusbugten, hvor folk blev båret i land. I 1921 dannedes Rederiet Anholt med færgen Vera, som med et par afbrydelser sejlede til 1966, hvor den gamle Læsøfærge købtes. Denne fungerede til 1981, da den ny bilfri færge Anholt blev indsat samtidig med at hjemhavnen blev Anholt.

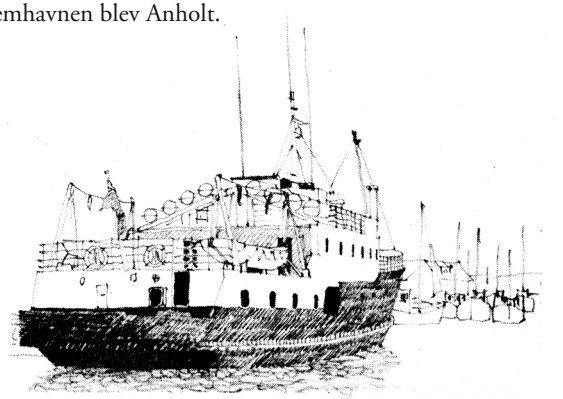

Den gamle Anholtfærgen.

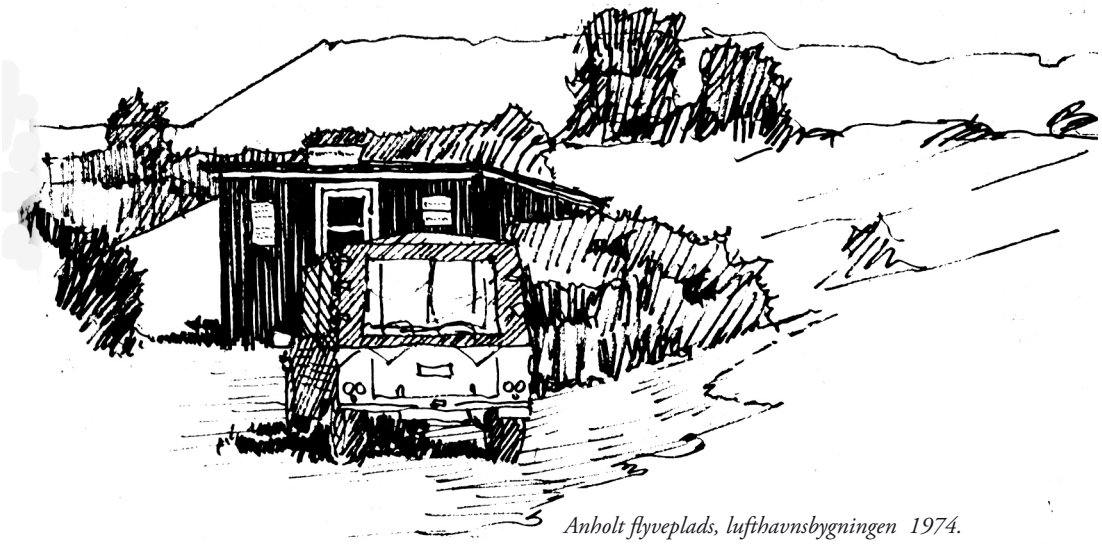

Anholt flyveplads, lufthavnsbygningen 1974.

Anholt flyveplads

Flyvepladsen er anlagt i 1961. Indtil da foretoges landinger på Nordbjerg, bl.a. med ambulanceflyvere, hvis redningstjeneste har fungeret siden 1939.

Forskellige selskaber har medvirket ved de regelmæssige taxaflyvninger.

Siden 1973 har Copenhagen Airtaxi fløjet rutetaxaflyvning København Anholt-Læsø, oprindeligt fra Skovlunde, nu fra Tune. Flyvningerne foretages med italiensk-byggede tomotorede Partenavia fly med plads til 5-6 passagerer.

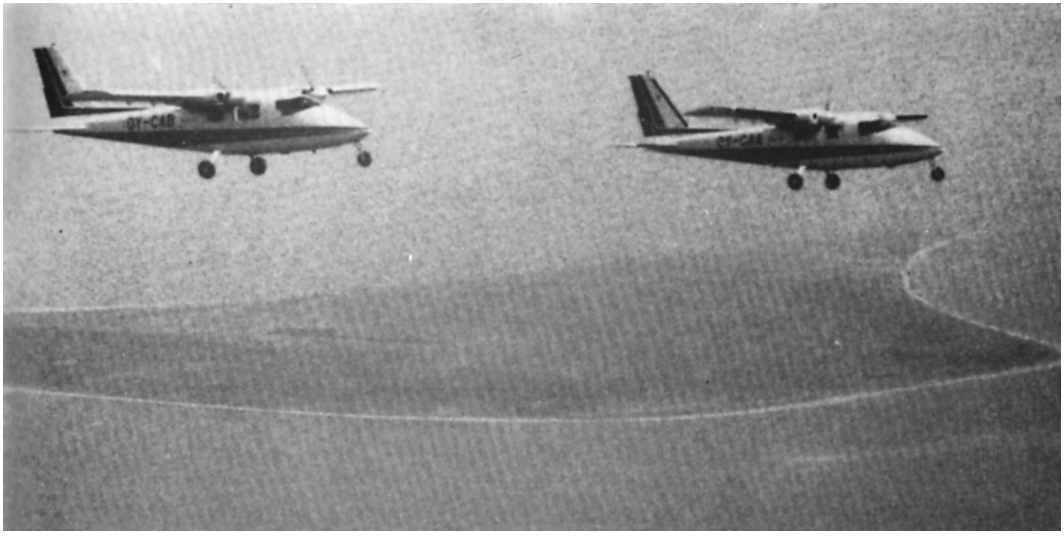

Praktiske oplysninger

TRANSPORT

FÆRGE: M/F Anholt. Pladsbestilling og oplysning: Grenå-Anholt Færgefart/Europa færgen, Havnepladsen, Box 150, 8500 Grenå, 06-320300.
På Anholt: Egon Christensen, 06-319016.
Færgen medtager kun køretøjer i begrænset omfang (person- og varebiler samt motorcykler, der tilhører de fastboende på øen, køretøjer med erhvervsmæssigt ærinde på Anholt samt invalidekøretøjer). Plads skal reserveres.
Mødetid for køretøjer: Senest 30 min. før planmæssig afgang. Overfartstid ca. 3 timer. Daglig om sommeren, 4 ugentlige ture resten af året.
Langtidsparkering i Grenå: på Havnepladsen, gratis og uden opsyn.
Private med opsyn: Se turistinformation.
VOGNMAND: Anholt Vognmandsforretning I/S ved Erik Sørensen, Østervej 10, 06-319004.
TAXA: Anholt Taxa ved Hans von der Maase, Vibehøj, 06-319166.
RUTEFLYVER: Copenhagen Air Taxi, Roskilde lufthavn. Billetbestilling og oplysning: 02-391114.
På Anholt: Gurli Sørensen, Bygaden 3, 06-319007.
Anholt Flyveplads: 06-319050.
Daglige flyveforbindelser om sommeren, 5 ugentlige ture om vinteren. Flyvetid 35 minutter.
SPEDITION: Egon Christensen, Nordstrandsvej 9, 06-319016.
CYKEL UDLEJNINGER ved havnen og i byen.

FØDEVARER og DIVERSE FORRETNINGER

ANHOLT BRUGS: Bygaden, 06-319020. Slagter om sommeren, vareudbringning, håndkøbsudsalg for Grenå Apotek. Uddeler Oluf Møller, Sønderstrandsvej 20, 06-319073.
SKIBSPROVIANTERINGEN: Havnepladsen. Carsten Wich, Gennem Landet 76, 06-319010.
FISKEHANDLERE på havnepladsen.
FLASKEGAS (BP- og Kosangas): Erik Svensson, Ageren 1, 06-319047.
BENZIN: Tank i byen: Brugsen.
Tank på havnepladsen: Erik Rohde, 06-319011.
FYRINGSPETROLEUM: Brugsen (løs vægt) og Erik Rohde, 06-319011.
MOTORGASOLIE: Erik Rohde, Ageren 5, 06-319011, tank på havnepladsen.
APOTEK: Grenå, 06-321422. Håndkøbsudsalg i Anholt Brugs.

SPISESTEDER

ANHOLT KRO A/S ved Violet Hansen, Nordstrandsvej 19, 06-319080.
LANTERNEN ved Carsten Wich, Havnepladsen, 06-319010. Grillbar og slikkiosk hertil.
BAREN ved Lene Svendsen, Bygaden 3, 06-319015.

OVERNATNING

CAMPING: Nordstrandsvej 150.
Fra 15.5-1.9. Tlf. 06-319100.
ANHOLT KRO udlejer værelser om sommeren.
LEJRSKOLE: Henvendelse til skolens pedel, Birgit Carlsen, Østervej 1, 06-319068.
PRIVATE udlejer værelser, sommerhuse og campingvogne.

DIVERSE

AUTOMAT-TELEFONER (offentlige): Havnepladsen, Campingpladsen, ved Præstegården, Flyvepladsen, Kroen og Lanternen.
TOILETTER med BADEMULIGHED (offentlige): Ved havnen (to steder) samt i Forsamlingshuset og på Campingpladsen (her kun for campister).
FORENINGER: Anholt Borgerforening, formand Edtly Sørensen, Ageren 14, 06-319042. Anholt Grundejerforening, formand Henning Pedersen, Hans Merchelsvej 8, 2830 Virum, 02-851690 .

BIBLIOTEK på skolen, Ørkenvej 1, 06-319170. Åbent tirsdag kl. 18.30-19.30 og torsdag kl. 14.00-15.00. Bestyrer Helga Boisen, Nordstrandsvej 13, 06-319028.
TURISTINFORMATION: Markedsgade, 8500 Grenå, 06-321202. Chef S. K. Møller, 06-322547.
FALCK: Grenå: 06-322222.
LÆGE: Konsultation mandag-fredag kl. 8.30-9.30. Onsdag kl. 16.00-17.00. Læge Birte Sjelborg, Nordstrandsvej 5, 06-319005.
PRÆST: Søren Anker-Møller, Præstegården, Østervej 12, 06-319056.
EL- og VANDVÆRKET: Ørkenvej, 06-319165. Bestyrer Leif Skjødt, Sønderstrandsvej 27, 06-319110.
Grenå kommunale værker, 06-321588.
Driftsbestyrer Svend E. Madsen.
HAVNEFOGED: Hans Petersen, Havnekontoret, 06-319008. Samt Nordstrandsvej 15, 06-319177.
SKOVFOGED og SKYTTE: Hans von der Maase, Vesterstrandsvej 4, 06-319166 (brændesalg og sankekort etc.).
SOGNEFOGED: Hans Nordby, Østervej 7, 06-319086. Politimyndighed om sommeren ved udstationeret politimand 06-319145.
Nærmeste politimyndighed: Grenå, 06-321011.
BRANDFOGED: Leif Skjødt, Sønderstrandsvej 27, 06-319110.
STRANDFOGED: Finn Ottendahl, Bygaden 11 (for Nordstrand). Hans von der Maase, Vesterstrandsvej 4, 06-319166.
REDNINGSVÆSEN: Stationsleder Bjarne Carlsen, Ørkenvej 10, 06-319031.
RENOVATION: Erik Svensson, Ageren 1, 06-319047. Teknisk forvaltning, Grenå kommune: 06-321588.
ROTTEBEKÆMPELSE: Knud Karstensen, Under Bakkerne 10, 06-319026.
Grenå kommunale værker: 06-321588.
SYGEPLEJERSKE: Stella Søe, Ørkenvej 1, 06-319127.
POSTVÆSEN: Postnummer 8592. Postindleveringssted Ørkenvej 8, 06-319041. Postekspeditør Lis Kjeldgård. Postkasser her samt ved Brugsen, på Havnepladsen og ved færgens landgang.
SKORSTENSFEJER: Erling Mogensen, Hjorterodsvej 7, 8500 Grenå, 06-322119.

FAGLITTERATUR

E. A. Hobolt: Anholt i fortid og nutid (1946).
E. Tang Kristensen: Anholt i sagn og sæd (1892).
Peter Linde: Anholt (1948).
Bo Nielsen: Anholt iskildringer og billeder (1981).
Kjeld Nielsen og Holger Wolsing: Anholt (1968).
Handels- og Søfartsmuseets Årbog 1960.
Achton Friis og Johs.Larsen: De danskes Øer III (1929, 1981).
Hans Hjorth: Englænderne på Anholt (1907).
Bo Nielsen: Fortællinger fra Anholt 1-6 (1976 ff).
A. Riis Carstensen: Danmark i skildringer og billeder I (1887).
Åge Skjeldborg: Folk og musik på Anholt (1975).

SOLENs op- og nedgang (1981. Klokkeslet er ikke korrigeret for sommertid)

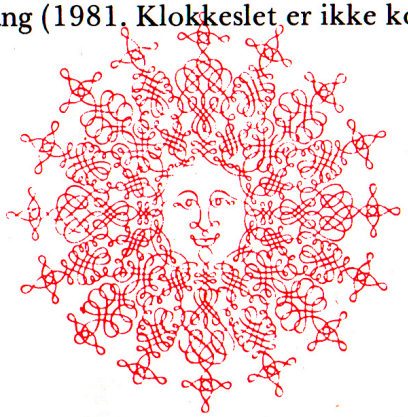
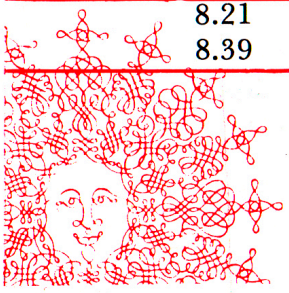
op			ned
8.45	1.	JANUAR	15.49
8.36	15.		16.11
8.10	1.	FEBRUAR	16.51
7.40	15.		17.16
7.07	1.	MARTS	17.46
6.31	15.		18.15
5.47	1.	APRIL	18.49
5.11	15.		19.17
4.33	1.	MAJ	19.49
4.05	15.		20.16
3.40	1.	JUNI	20.43
3.22	15.		20.57
3.37	1.	JULI	20.58
3.53	15.		20.46
4.21	1.	AUGUST	20.18
4.47	15.		19.48
5.20	1.	SEPTEMBER	19.06
5.47	15.		18.30
6.18	1.	OKTOBER	17.48
6.46	15.		17.12
7.21	1.	NOVEMBER	16.33
7.51	15.		16.05
8.21	1.	DECEMBER	15.44
8.39	15.		15.38